C/2025/761

11.2.2025

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto

Unionin tulevasta laajentumisesta Euroopan sisämarkkinoille mahdollisesti aiheutuvat haasteet

(oma-aloitteinen lausunto)

(C/2025/761)

Esittelijä: **Stoyan TCHOUKANOV**

Neuvonantaja(t)	Véronique CHAPPELART
Komitean täysistunnon päätös	18.1.2024
Oikeusperusta	työjärjestyksen 52 artiklan 2 kohta
Vastaava jaosto	”sisämarkkinat, tuotanto ja kulutus”
Hyväksyminen jaostossa	7.11.2024
Hyväksyminen täysistunnossa	4.12.2024
Täysistunnon numero	592
Äänestystulos (puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	193/1/2

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK pitää EU:n laajentumista menestystarinana ja kannattaa lämpimästi tämänhetkistä kehitystä, joka pantiin alulle neuvoston Granadassa antamalla julistuksella. Laajentumista ei pidetä yhtä tärkeänä kaikkialla EU:ssa, ja osa jäsenvaltioista pitää sisämarkkinoiden syventämistä tärkeämpänä kuin niiden laajentamista. Sisämarkkinoiden puutteiden vuoksi BKT kasvoi Euroopassa 50 prosenttia vähemmän kuin Yhdysvalloissa vuosina 1993–2022. Uudistuksia olisikin tehtävä kiireellisesti erityisesti rahoituspalvelujen, energian, televiestinnän ja ympäristön aloilla. Sen lisäksi, että ehdokasvaltioiden on valmistauduttava jäsenyyteen, myös EU:n on tehtävä tarvittavat sääntelymuutokset ennen uusien maiden liittymistä.

1.2 ETSK pitää valitettavana, että Euroopan rahoitusmarkkinoiden nykyinen hajanaisuus johtaa pääoman ulosvirtauksiin ja on uhka Euroopan maailmanlaajuiselle kilpailukyvylle ja yksi suurimmista esteistä tulevalle laajentumiselle rahoitusalalla. Nykyiset ehdokasvaltiot, joiden yhteenlaskettu väestömäärä on noin 60 miljoonaa (vuoden 2023 tiedot), tarjoaisivat merkittävän potentiaalin investointeja, liiketoimintamahdollisuuksia ja työpaikkoja ajatellen. Ehdotettu säästö- ja investointiunioni auttaisi mobilisoimaan yksityistä pääomaa, parantaisi Euroopan kilpailukykyä, vauhdittaisi kasvua ja tukisi rahoituksen vastaanottokykyä. Laajentuminen parantaisi myös kriittisten raaka-aineiden saatavuutta ja siten Euroopan häiriönsietokykyä ja omavaraisuutta.

1.3 Valmistautuminen sisämarkkinasääntöjen omaksumiseen ja laajentumisesta aiheutuviin, uusia kauppavirtoja koskeviin vaikutuksiin paikallistalouksissa on eri ehdokasmaissa eritasoista. ETSK toteaa, että edellisessä laajentumisessa oli sekä voittajia että häviäjiä, sillä avautuneet taloudelliset mahdollisuudet eivät olleet yhtäläisiä eri yritystyypeille eri aloilla. ETSK kehottaakin Euroopan komissiota ja ehdokasmaita ottamaan huomioon laajentumisen vaikutukset ja hallitsemaan niitä, jotta sama kehityskulku ei toistuisi, ja kiinnittämään erityistä huomiota pk-yrityksiin sekä EU:ssa että ehdokasmaissa, jotta hyödyt jakautuisivat tasaisesti. Ehdokasvaltioiden tulisi noudattaa tiukasti EU:n vaatimuksia, kun EU:n markkinat yhdentymisprosessin kuluessa avautuvat niille, jotta EU:n jäsenvaltioiden toimijoille ei aiheutuisi potentiaalisia haittoja.

1.4 EU:n ja ehdokasvaltioiden välisten kauppavirtojen uudelleensuuntautumisesta on tehty alustava markkina-analyysi, jonka perusteella on selvää, että laajentuminen tuottaa nettohyötyä EU:n teollisuustuotteiden ja -palvelujen viejille, mutta toisilla aloilla tilanne vaikeutuu joidenkin uusien tulokkaiden alhaisempien tuotantokustannusten vuoksi. Sosiaaliset realiteetit ovat hyvin erilaisia eri ehdokasmaissa, ja nämä erot saattavat lyhyellä aikavälillä vaikuttaa työoloihin ja -ehtoihin heikentävästi ja luoda tyytymättömyyttä kansalaisten keskuudessa. ETSK vaatii järjestämään osallistavan kuulemisprosessin, jossa käsitellään mahdollisten sosiaalisten kustannusten asianmukaista korvaamista, koska laajentumisprosessissa ei ole kyse ainoastaan poliittisten linjausten yhdenmukaistamisesta.

1.5 Toinen ratkaisevan tärkeä ulottuvuus liittyy vapaakauppasopimuksiin ehdokasmaiden ja kolmansien maiden välillä, jotka saattavat olla EU:n kilpailijoita globaalissa kaupassa: tämä tilanne voi koskea etenkin raaka-aineita, joita tarvitaan tietyillä aloilla, joiden yhdentyminen sisämarkkinoihin ei ole vielä täysin toteutunut. ETSK korostaa, että EU tarvitsee nopeasti kohdennettuja toimenpiteitä suurimpien esteiden poistamiseksi ja rahoitus-, televiestintä- ja energia-alojen koko potentiaalin valjastamiseksi, sillä näihin aloihin kohdistuu yhä suurempia paineita suurten monikansallisten ryhmittymien ja laajojen finanssimarkkinoiden suunnasta. Jotta sisämarkkinoiden kriittiset teollisuudenalat, infrastruktuuri ja teknologiat saataisiin turvattua kattavasti, ETSK katsoo, että laajentumismaiden olisi mukautettava käytäntönsä unioniin tulevien ulkomaisten suorien sijoitusten seurantaan tarkoitettujen puitteiden (perustettu asetuksella (EU) 2019/452) mukaisiksi.

1.6 ETSK on sitä mieltä, että laajentumista olisi käsiteltävä keskeisenä aiheena keskusteltaessa seuraavasta monivuotisesta rahoituskehyksestä. Myönteisiä aloitteita on jo toteutettu erityisesti uudistusten tukemisen suhteen, mutta enemmän olisi tehtävä sen varmistamiseksi, että EU:n rahoitusvälineillä todella tuetaan laajentumisen valmisteluprosessia.

1.7 Laajentuminen on haastava prosessi. ETSK katsookin, että prosessille on saatava uutta pontta nykytilanteessa, jossa geopoliittiset olosuhteet ovat poikkeukselliset ja ratkottavana on yhä useampia haasteita ilmastonmuutoksesta aina energia- ja ympäristösiirtymään. Aiemmista laajentumisista saadut kokemukset ovat osoittaneet, että tiiviimpi yhdentyminen EU:n sisämarkkinoihin ja kohdennettu rahoitustuki eivät riitä nopeuttamaan sosioekonomista lähentymistä. Venäjän hyökkäys Ukrainaan loi turvallisuus- ja puolustushaasteen, johon on vastattava kaikin keinoin ja joka on otettava huomioon energia-, finanssi- ja kyberturvallisuuspolitiikassa. Se on vaikuttanut energian toimitusvarmuuteen, talouskehitykseen ja Länsi-Balkanin talousalueiden poliittiseen vakauteen ja luonut näin kiireellisen tarpeen edistää muutosta asennoitumisessa Länsi-Balkanin maiden EU-jäsenyysprosessiin niin, että niille tarjotaan mahdollisuutta yhdentyä vaiheittain EU:n sisämarkkinoihin. ETSK katsoo, että tällaiseen dynaamisempaan etenemistapaan liittyy poliittisia etuja ja se voisi palauttaa innostuksen laajentumisprosessia kohtaan, joka on ollut ajallisesti ja edistymisen näkökulmasta varsin haasteellinen.

1.8 ETSK suosittaa myös, että kansalaisyhteiskunta otetaan mukaan laajentumisprosessiin, jotta kansalaiset ymmärtäisivät paremmin EU-jäsenyyden vaatimuksiin vastaamiseksi tarvittavia uudistuksia. Näin varmistetaan, että EU:n yhdentymisen perustana on kansalaisten tosiasiallinen osallistuminen julkiseen keskusteluun. ETSK katsoo, että laajentumisen tulisi olla yksi keskeisistä keinoista, joilla Eurooppa ratkaisee maailmanlaajuisia haasteita. Demokratiakehitys ja oikeusvaltio ovat koskemattomia periaatteita, aivan kuten ansioperusteinen laajentumisprosessikin, jossa oikoteitä ei ole. Lopulta kyse on kuitenkin siitä, että ihmiset rajan molemmin puolin saadaan uskomaan potentiaalisiin taloudellisiin hyötyihin ja kykyyn jakaa vaurautta myös seuraavalle eurooppalaisten sukupolvelle.

1.9 Laajentuminen ei ole tärkeää vain geostrategisesti, vaan se tuo myös uusia liiketoimintamahdollisuuksia eurooppalaisille yrityksille, luo suuremmat markkinat yrityksille ja kuluttajille ja mahdollistaa kriittisten raaka-aineiden paremman saatavuuden ja tekee sitä kautta Euroopasta häiriöitä paremmin sietävän ja omavaraisemman.

2. **Taustaa**

2.1 Kun Jacques Delors loi perustan sisämarkkinoille (joiden peruspilareiksi otettiin neljä vapautta eli ihmisten, tavaroiden, palvelujen ja pääoman vapaa liikkuvuus ja joka pohjautui 1900-luvun teorioihin ja periaatteisiin), maailman geopoliittinen ja taloudellinen tilanne oli erilainen. EU:n laajentuminen tarjoaa mahdollisuuden kehittää sisämarkkinoiden potentiaalia pidemmälle erityisesti alihyödynnetyillä palvelualoilla.

2.2 Sisämarkkinat perustettiin tukemaan Euroopan yhdentymistä niin, että kaupan esteet poistuvat, kilpailu on oikeudenmukaista, jäsenvaltioiden välinen yhteistyö ja solidaarisuus lisääntyvät ja kansalaisten elämä paranee. Jotta kaikki alueet voisivat hyötyä markkinamahdollisuuksista tasavertaisesti, perustettiin lisäksi koheesiorahastot. Hyvin toimivat sisämarkkinat ovat oleellinen kannustin investointien ja innovoinnin lisäämiseen Euroopassa, ja ne ovat välttämättömät sosiaaliturvan ja laadukkaan koulutuksen rahoittamiseksi ja ilmastotoimien tehostamiseksi.

2.3 Sisämarkkinat ovat edelleen Euroopan yhdentymisen ja arvojen kulmakivi, joka luo kasvua, vaurautta ja solidaarisuutta, pitää yllä teollisuuden keskeistä roolia ja vahvistaa työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun asemaa pyrittäessä kohti nettonollatavoitteita. Kansainvälinen tilanne on kuitenkin muuttunut perin pohjin. Euroopan maailmanlaajuinen asema heikentyy heikentymistään, ja se on jo menettänyt jalansijaa kohtalokkaasti, minkä vuoksi sisämarkkinoiden uudistaminen onkin nyt välttämätöntä. EU:n kilpailukyky on romahtanut, ja Yhdysvallat ja Kiina ovat jo ohittaneet EU:n monissa indikaattoreissa, juuri kun hiilestä irtautumisen ja digitalisaation piti avata portti uuteen menestyksen aikakauteen.

2.4 Sisämarkkinoiden peruslähtökohtia on myös – EU:n mahdollista tulevaa laajentumista ajatellen ja tuottavuuden parantamiseksi – syytä ajantasaistaa ja mukauttaa sisämarkkinoiden uuteen rooliin maailmassa, joka on rakennemurrosten kourissa.

2.5 Jotta liittymisprosessi olisi uskottava, on annettava mielekäs rooli järjestäytyneelle kansalaisyhteiskunnalle. ETSK on ajanut tätä asiaa suoraan jäsenehdokasmaita edustavien jäsenten osallistamisaloitteellaan ([1]).

2.6 Kuten ETSK on jo aiemmassa lausunnossaan ([2]) todennut, investoinnit sosiaaliseen, taloudelliseen ja alueelliseen yhteenkuuluvuuteen ovat välttämättömiä talouskasvun aikaansaamiseksi ja työpaikkojen luomiseksi Länsi-Balkanin alueelle. Komitea suosittaa myös, että kaikkia uudistusohjelmiin sisältyviä toimenpiteitä varten vahvistetaan sosiaaliset ja kehityslähtöiset tulosindikaattorit.

3. **Yleistä**

3.1 ***Onko EU:n laajentuminen geostrateginen välttämättömyys?***

3.1.1 Hyökkäys Ukrainaan vuonna 2022 muutti perinpohjaisesti Euroopan strategista karttaa. Maanosan läpi kulkee nyt jyrkkä rintamalinja, ja tämä on antanut uutta vauhtia EU-jäsenyyttä odottavien kuuden Länsi-Balkanin maan liittymisprosessille. EU:n on siis nyt valmistauduttava jopa yhdeksän uuden jäsenen (jos mukaan lasketaan Georgia) liittymiseen.

3.1.2 Lisäksi Turkin kohtalo on ratkaisematta. Se on vieläkin ehdokasvaltio, mutta liittymisneuvottelut EU:n kanssa ovat edelleen jäissä, eikä EU:hun liittyminen ole ajankohtainen poliittinen keskustelunaihe.

3.2 ***Poliittiset ja institutionaaliset näkökohdat***

3.2.1 Jäsenvaltioiden määrän lisääntyminen vaikuttaa EU:n päätöksenteon ytimessä oleviin suhteisiin unionin ja sen jäsenvaltioiden välillä, suurempien ja pienempien maiden välillä sekä EU:n toimielinten välillä.

3.2.2 EU:n laajentuminen vaikuttaa väistämättä EU:n toimielinkehykseen ja aiheuttaa muutoksia poliittisissa voimasuhteissa.

3.2.3 Veto-oikeuden hyötyjä on punnittava poliittisesti suhteessa siihen, pystyykö EU tekemään päätöksiä ja toimimaan määräenemmistöllä.

3.2.4 ETSK:n mielestä olisi hyvä, että jäsenvaltiot pohtisivat, miten unioni voi pysyä toimintakykyisenä yhdeksän uuden jäsenen myötä ja mitä uudistuksia olisi tehtävä toimintakyvyn säilyttämiseksi.

3.2.5 Tulevat laajentumiset voidaan toteuttaa Lissabonin sopimuksen puitteissa. Komissaarien määrä voidaan ilman uutta perussopimusta rajata kahteen kolmasosaan jäsenvaltioiden lukumäärästä, jos Eurooppa-neuvosto niin päättää yksimielisesti. Veto-oikeuden mahdollisuus voidaan tietyissä tapauksissa sulkea pois nk. yhdyskäytävälausekkeilla, joiden nojalla yksimielinen päätöksenteko voidaan korvata neuvostossa määräenemmistöpäätöksillä tarkistamalla perussopimuksia yksinkertaistetussa menettelyssä. EU:sta tehdyn sopimuksen (SEU) 48 artiklan 7 kohdassa määrätään lisäksi yleisestä yhdyskäytävälausekkeesta, jolla veto-oikeus voidaan poistaa joiltakin aloilta, kuten ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, SEU:n 31 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

([1]) Valmistautuminen Länsi-Balkanin maiden EU-jäsenyyteen.
([2]) Länsi-Balkanin uusi kasvusuunnitelma ja uudistus- ja kasvutukiväline.

3.2.6 Äänestysmenetelmien lisäksi perussopimuksissa annetaan jäsenvaltioille mahdollisuus integroitua eri tahdissa: ne voivat esimerkiksi tehdä tiiviimpää yhteistyötä (jaettuun toimivaltaan kuuluvilla aloilla, esim. Euroopan syyttäjänviraston tapauksessa) tai ne voivat valita, ovatko ne mukana vai eivät, kun EU:n perussopimuksissa annetaan tällainen valintamahdollisuus.

3.2.7 Euroopan parlamentissa on puolestaan jätetty Yhdistyneeltä kuningaskunnalta vapautuneista 73 paikasta 31 odottamaan tulevia laajentumisia ja/tai ylikansallisia listoja. Nämä riittäisivät muutamille tai pienemmille ehdokasmaille, mutta eivät Ukrainalle, jolle kuuluisi suunnilleen saman verran paikkoja kuin Puolalle (52) tai Espanjalle (59). ETSK katsoo kuitenkin, että tähänkin asiaan voidaan löytää ratkaisu Lissabonin sopimuksen puitteissa.

3.2.8 Perussopimuksiin voitaisiin tehdä vähäisiä muutoksia, joilla turvattaisiin unionin kyky suojella arvojaan ja etujaan laajentumisen jälkeen. ETSK huomauttaa, että eurokriisin aikana perussopimuksiin tehtiin pieniä muutoksia, jotka ratifioitiin kevyemmällä menettelyllä. Tätä menetelmää voitaisiin tarvittaessa harkita, jos tiettyjä toimintatapoja joudutaan muokkaamaan tuntuvammin.

3.3 *Vaatimus kaikkien Kööpenhaminan kriteerien noudattamisesta*

3.3.1 EU:n perusarvojen eli vapauden ja demokratian sekä ihmisoikeuksien, ihmisarvon, perusvapauksien ja oikeusvaltioperiaatteen kunnioittaminen ovat vuodesta 1997 olleet perussopimuksissa vahvistettu EU-jäsenyyden ehto.

3.3.2 Aiemmat hakijat ovat ensimmäisen Kööpenhaminan kriteerin vuoksi joutuneet ennen liittymistään uudistamaan oikeuslaitostaan, muokkaamaan perustuslakiaan ja antamaan korruption ja järjestäytyneen rikollisuuden vastaista lainsäädäntöä.

3.3.3 ETSK huomauttaa kuitenkin, että kriteerit eivät suojaa demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen kyseenalaistamiselta myöhemmin. ETSK pitää valitettavana, että oikeuslaitoksen ja tiedotusvälineiden riippumattomuutta loukataan edelleen, vaikka oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen onkin hiljattain (tosin rajoitetusti) kytketty EU:n rahoituksen saantiin, mikä antaa unionille hieman enemmän vaikutusvaltaa. Vuoden 2024 taloustieteen Nobel-palkinnon saajat Daron Acemoglu, Simon Johnson ja James Robinson ovat todenneet, että yhteiskunnat, joissa oikeusvaltio ei toteudu ja joissa instituutiot käyttävät kansalaisia hyväksi, eivät luo kasvua tai saa aikaan muutosta parempaan.

3.4 *Aiemmista laajentumisista saatujen kokemusten perusteella tarkistettu menetelmä*

3.4.1 EU on ottanut opiksi aiemmista laajentumisistaan ja hienosäätänyt laajentumispolitiikkaansa vuonna 2020 tarkistetulla laajentumismenetelmällä, joka antaa ehdokasmaille ja mahdollisille ehdokasmaille paremmat mahdollisuudet yhdentyä asteittain valituille EU:n politiikka-aloille (jo ennen liittymistä) niin, että tiettyjä EU-jäsenyyden etuja ja velvoitteita aikaistetaan.

3.4.2 Aiemmista laajentumisista saadut kokemukset ovat osoittaneet, että tiiviimpi yhdentyminen EU:n sisämarkkinoihin ja kohdennettu rahoitustuki eivät riitä nopeuttamaan sosioekonomista lähentymistä. Jotta laajentuminen onnistuisi, tarvitaan enemmän ja laajempia uudistuksia, joiden turvin ehdokasmaiden taloudet selviytyvät sisämarkkinapaineista ja pystyvät rakentamaan kilpailukykyisiä ja kestäviä yrityksiä yksityisten investointien houkuttelemiseksi.

3.4.3 ETSK katsoo, että kaikissa sisämarkkinoiden kehittämistoimissa on oltava todellinen sosiaalinen ulottuvuus, jolla varmistetaan sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja yhteenkuuluvuus, sillä vaikka sisämarkkinat ovat vahva kasvun ja menestyksen apuväline, ne saattavat myös aiheuttaa eriarvoisuutta ja köyhyyttä, elleivät hyödyt jakaudu riittävän laajasti tai jos kilpailua käydään pahimmillaan tinkimällä sosiaalinormeista. Vahva sosiaalinen ulottuvuus EU:n sisämarkkinoilla luo osallistavaa taloudellista menestystä ja turvaa tasapuoliset mahdollisuudet, työntekijöiden oikeudet ja sosiaalisen suojelun kasvun tukemisen ohella.

3.4.4 ETSK katsoo Eurooppa-neuvoston 23. ja 24. kesäkuuta 2022 antamien päätelmien tapaan, että tarkistetun menetelmän pitäisi perustua ansioihin ja olla peruutettavissa. Asteittaisen yhdentymisen tarjoamat mahdollisuudet olisi hyödynnettävä, kuitenkin niin, että lopullisena tavoitteena on EU-jäsenyys.

3.4.5 Monet ehdokasmaista ovatkin jo liittyneet mukaan erilaisiin EU:n sisämarkkinoita koskeviin ohjelmiin, mikä antaa niille samat mahdollisuudet kuin EU:n jäsenvaltioille.

3.4.6 ETSK katsoo, että laajentumisen onnistumiseksi EU:n ja ehdokasmaiden on myös tiedotettava selkeästi liittymisprosessin etenemisestä kansalaisilleen ja käytävä rakentavaa keskustelua kansalaistensa kanssa liittymisen strategisesta merkityksestä ja eduista.

3.4.7 Ehdokasvaltiot osallistuvat jo – usein tarkkailijoina – EU:n lainsäädännön ja toimintapolitiikkojen valmistelutyöhön. ETSK on ylpeä siitä, että sillä on uudessa menetelmässä aktiivinen rooli. Ehdokasmaat osallistuvat tiettyjen EU:n erillisvirastojen työhön, jotta EU:n vaatimukset integroitaisiin niiden järjestelmiin jo varhaisessa vaiheessa.

3.4.8 ETSK on myös sitä mieltä, että Serbian ja Kosovon ([3]) välisten suhteiden normalisoinnin olisi oltava ennakkoehto liittymiselle.

4. **Yksityiskohtaisia huomioita**

4.1 ***Tapauskohtainen ja asteittainen etenemistapa***

4.1.1 EU:n ja ehdokasmaiden välisiä suhteita sääntelevät välineet ja puitteet (kuten vakautus- ja assosiaatiosopimukset Länsi-Balkanin kanssa ja assosiaatiosopimukset ja niihin liittyvät pitkälle menevät ja laaja-alaiset vapaakauppa-alueet Ukrainan, Moldovan ja Georgian kanssa) tarjoavat jo nyt merkittäviä mahdollisuuksia edetä askel askeleelta kohti jäsenyyttä muun muassa yhdentymällä asteittain sisämarkkinoiden tiettyihin osa-alueisiin.

4.1.2 Varhainen ja asteittainen pääsy sisämarkkinoille antaa myös ehdokasmaiden talouden toimijoille mahdollisuuden integroitua tiiviimmin eurooppalaisiin arvoketjuihin. Tätä varten voitaisiin perustaa strategisia kumppanuuksia yhteisen edun mukaisiin toimialakohtaisiin ekosysteemeihin (esim. raaka-aineet, akut, matkailu, kiertotalous, koneet).

4.1.3 EU:hun liittymisen ehdottomana edellytyksenä on sisämarkkinoilla sovellettavan unionin säännöstön noudattaminen. ETSK katsoo, että tämän seurauksena on syytä pohtia, miten asteittaista pääsyä sisämarkkinoille ennen liittymistä voitaisiin kehittää sekä kohdealojen määrittämisen että pääsyn edellytysten suhteen.

4.1.4 Jotta tämä voisi toteutua käytännössä, Länsi-Balkanin maiden olisi sovittava EU:n sääntöjen automaattisesta laajentumisesta tietylle yhteisten alueellisten markkinoiden alalle, kun yksi maista on saanut vahvistetusti omat sääntönsä EU:n sääntöjen mukaisiksi. Tällaisen strategisen siirron myötä alueella ei tarvittaisi täydentävää välivaiheen menettelyä, joka koskisi samoja sääntöjä, ja se paitsi vähentäisi päällekkäisyyttä proaktiivisesti myös takaisi sekä yhteisten alueellisten markkinoiden prosessin että EU:n sisämarkkinaprosessin onnistuneemman etenemisen.

4.1.5 ETSK katsoo, että EU:n toimielinten on päätettävä, luoko asteittainen pääsy yhä tiiviimmin mukaan sisämarkkinoihin oikeuksia ja velvollisuuksia, jotka olisivat suoraan täytäntöönpanokelpoisia unionin ja ehdokasmaiden oikeusjärjestyksessä.

4.1.6 ETSK ei ole varma siitä, mitä suojatoimia tarvitaan (EU:n säännöstön yhdenmukaisen tulkinnan, soveltamisen ja noudattamisen valvonnan varmistamiseksi) ja millaiset mahdollisuudet unionilla on toimia, jos ehdokasmaa ei noudata velvoitteitaan. Tämä on harmaa alue, joka olisi kartoitettava huolellisesti, sillä kyse on oikeusvarmuudesta ja yritysten luottamuksesta.

4.1.7 Assosiaatiosopimuksia on täydennetty muilla aloitteilla.

— Ukrainan kanssa toteutettuun pitkälle menevään ja laaja-alaiseen vapaakauppa-alueeseen liittyy ensisijainen toimintasuunnitelma, jonka tarkoituksena on antaa Ukrainalle pääsy tietyille sisämarkkinoiden osa-alueille ennen liittymistä ottamalla Ukraina mukaan EU:n kotimaanhintaisten verkkovierailupalvelujen järjestelmään, valmistelemalla sen pääsyä yhtenäiseen euromaksualueeseen asiaankuuluvien menettelyjen ja vaatimusten mukaisesti ja mahdollistamalla tiettyjen teollisuustuotteiden vapaa liikkuminen. Samanlainen suunnitelma on jo olemassa Moldovan kanssa, ja suunnitelmaa valmistellaan Georgian kanssa.

([3]) Kansainvälinen tuomioistuin on todennut, että Kosovon yksipuolisesti 17. helmikuuta 2008 antama itsenäisyysjulistus ei ole kansainvälisen oikeuden vastainen.

— Länsi-Balkanin kasvusuunnitelma kannustaa aluetta valmistautumaan EU-jäsenyyteen ja nopeuttamaan tarvittavia sosioekonomisia ja perusuudistuksia erityisesti niin, että joitakin sisämarkkinoille pääsyn etuja aikaistetaan. Aloitetta toteutetaan rinnakkain Länsi-Balkanin yhteisten alueellisten markkinoiden kanssa, joilla pyritään EU:n sääntöjen ja normien pohjalta edistämään alueen taloudellista yhdentymistä.

— Asteittaisia yhdentymisprosesseja tuetaan myös taloudellisesti ehdotetulla Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvutukivälineellä, Ukrainan tukivälineellä ja Moldovaa koskevalla EU:n tukipaketilla.

— Yksi uuden kasvusuunnitelman ja kasvutukivälineen tavoitteista on nopeuttaa alueen taloudellista yhdentymistä, sillä näin Länsi-Balkanin taloudet voivat integroitua paremmin eurooppalaisiin arvoketjuihin ja niiden kilpailukyky paranee. Tämä auttaa Länsi-Balkanin maita jatkossa integroitumaan saumattomasti EU:n sisämarkkinoihin.

— Alueen sisäisen taloudellisen yhteistyön ja EU:n normien mukaisen kaupan lisääntyminen mahdollistaa alueen hyödyntämättömän taloudellisen potentiaalin saamisen käyttöön, yritysten kilpailukyvyn paranemisen rajat ylittävien tuotantoketjujen ansiosta, alueen suhteellisten etujen hyödyntämisen, uusien työpaikkojen luomisen, etujen tarjoamisen kuluttajille ja investoijien houkuttelemisen hyötymään suuremmista markkinoista.

4.1.8 ETSK on tyytyväinen siihen, että varhainen ja asteittainen pääsy sisämarkkinoille antaa myös ehdokasmaiden talouden toimijoille, työmarkkinaosapuolille ja kansalaisyhteiskunnalle mahdollisuuden integroitua tiiviimmin eurooppalaisiin arvoketjuihin. Toiminnan tehostamiseksi olisi kuitenkin luotava strategisia kumppanuuksia molempia osapuolia hyödyttäviin toimialakohtaisiin ekosysteemeihin.

4.2 *Ulkoisen ja teknisen avun välineiden uudelleensuunnittelu*

4.2.1 ETSK katsoo, että ennakkoehtoihin perustuva järjestelmä edellyttää uutta toimintatapaa laajentumisen suhteen ja siten uutta suunnitteluvälinettä, joka on erilainen kuin nykyisin käytössä olevat ulkoisen ja teknisen avun välineet. Menetelmää ei voida toteuttaa nykyisen liittymistä valmistelevan tukivälineen (IPA III) puitteissa.

4.2.2 Uudella ulkoisen ja teknisen avun välineellä olisi täydennettävä nykyistä IPA III -rahoitustukea EU:n koheesiopolitiikan mukaisilla Interreg-yhteistyöohjelmilla, ja myös Länsi-Balkan olisi otettava mukaan. ETSK korostaa, että ehdokasmaille annettava tuki on saatettava asteittain jäsenvaltioiden rahoitusvälineiden mukaiseksi, jotta siirtyminen jäsenyyteen sujuisi saumattomasti.

4.2.3 Uudella Länsi-Balkanin uudistus- ja kasvutukivälineellä on tarkoitus tukea uuden kasvusuunnitelman ja sen neljän pilarin toteuttamista huomattavasti suuremmin rahoitusvaroin. ETSK suhtautuu myönteisesti siihen, että maksuihin sovelletaan tiukkoja ehtoja sen suhteen, että uudistusohjelmassa määritetyt tärkeimmät uudistukset on tehty.

4.2.4 Ehdotettu tukiväline kattaisi vuodet 2024–2027. Siitä myönnettäisiin tukea lainoina (enintään 4 miljardia euroa) ja rahoituksena, jota ei makseta takaisin (enintään 2 miljardia euroa), sekä suorina maksuina kansallisiin talousarvioihin tai pääomainvestointirahoituksena Länsi-Balkanin investointikehyksen kautta.

4.2.5 Tukivälineen taloudellinen vaikutus yhdistettynä IPA III -välineestä vielä käytettävissä oleviin määrärahoihin vuosien 2021–2027 monivuotisen rahoituskehyksen jäljellä olevina vuosina on sellainen, että tuki-intensiteetti asukasta kohden on Länsi-Balkanilla suunnilleen sama kuin koheesiopolitiikan tuloksena keskimäärin EU:ssa.

4.2.6 Tällä ainutkertaisella määrärahalisäyksellä on tarkoitus vastata alueen toiveisiin tiiviimmästä sosioekonomisesta lähentymisestä, ja se vahvistaa viestiä siitä, että läheisempi yhdentyminen EU:hun voi tuottaa hyötyjä jo ennen liittymistä.

Bryssel 4 päivänä joulukuuta 2024.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Oliver RÖPKE